

1989.05.01.

- 65 -

Rádiófigyelő
Szolgálati használatra

Nagygyűlés

SZER
München, 1989. május 1.
Magyar híradó

Elsőként Zsille Zoltánt kapcsoljuk Budapestről.

Sikerült-e megbírkózni a roppant széles körű választékkal, mint a Szabad Európa Rádió egyetlen tudósítója?

- Ha nem egy szál tudósítót küld, hanem a hazai sajtó és rádió munkatársai is neki dolgoznak, átfogó képet a független demokratikus magyar szakszervezetek népligeti majálisáról, akkor is helikopteres stáb segítségével tudott volna adni. Rengeteg stand, rengeteg látni, hallani és olvasni való a mai egyetlen napilappal a Szociáldemokrata Népszavával, egész napos program a Jurta Színházban, ahol a demokratikus pártok és szervezetek félóránként adják át egymásnak a helyet. És rengeteg ember, talán csak a rendőrök között 101 és 120 közötti számokat viselő civilrendőrök tudnék megbecsülni, hogy 80 vagy 120 ezer ember van-e jelen. Mert állandóan mozgásban vannak, jönnek és mennek, minden korosztály, nagyon sok gyerek. És rengeteg ismerős, barát, akik öröme, ünneplésre nemigen van más okuk ebben az országban az embereknek, egymásnak örülnek és függetlenségüket ünneplik.

Ezzel a mai nappal vissza szeretnénk venni egy gyönyörű ünnepet - mondotta Forgách Pál a TDDSZ országos választmányának tagja, a délelőtti 11 órakor a Jurta Színházban külföldi szakszervezeti küldöttek részvételével tartott szolidaritási nagygyűlésen. Ez a nap sokak tudatában a kötelező díszes felvonulások napja, amelyen harsogó indulók dallamára hatalmas oltárképszerűen felnagyított fényképek alatt munkaverseny-sikereket hirdető táblákkal vonul el jószágos vezetői előtt a munkásság. Ebből nem sok maradt a jószágos vezetőknek mára.

A városligeti nagygyűlés, amelyből néhány képet csak a televízióból láttam, hiszen nem arra érkeztem, résztvevőinek száma körülbelül úgy aránylott a népligetihez, mint a március 15-iki hivatalos és nem hivatalos ünnepségek közönsége.

Nagy Sándor bevezető szavait hallgatva Grósz Károly, a főszónok idegesen dobolt az ujjaival, mint az a vendég, akit idegesít a túlságosan közlékeny kiszolgáló személyzet. Grósz heves kirohanást intézett az előző vezetés ellen, amely mérhetetlen anyagi és erkölcsi károkat okozott az országnak. Erre a demagógiára nem is igen lehet másképp válaszolni, mint azzal a népligeti transzparenszel, mely világosan megmondja, hogy a Grósz-féle vezetés is ugyanahhoz az

előző, és remélhetőleg nem hosszú életű vezetéshez sorolja és a történelem lomtárába kívánja. A felírat így szólt: Hat a lomtalanítás.

Egy szendvicsemler vakmerően ezt írta a mellére: Éljen Grósz Károly, de mielőtt a tömegből valaki kézzel foghatóan kifejezhette volna a véleményét, gyorsan megmutatta a hátát: 5000 forintból.

A Jurta Színházba eljutni nem volt könnyű dolog, és jó egy órába tellett, hiszen a tudósító is percenként bukkant egy-egy régi ismerősre. Ahogy mondani szokták, valóban mindenki ott volt. És ott van, hiszen a programok, politikai és kulturális rendezvények késő estig tartanak. Délelőtt még azt hirdette a (...) ezeknek még egy rendes esőre sem telik. Sajnos délutánra kiderült, hogyha (...) igen, és eleredt az eső. De az emberek maradtak. A fiatal független szakszervezetek 10 fécskát ültettek el a Népligetben, amely őket magukat jelképezi, az eddig megalakult nyolc független szakszervezetet, közös képviselőformában független szakszervezetek demokratikus ligáját, egy fát pedig a Szolidaritás küldöttsége ültetett el.

Képviseltetik magukat a Munka Világszövetség és a Szabad Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége is. Amint Forgách Pál rámutatott, az ő barátságukon, figyelmükön, szolidaritásukon is múlik, hogy sikerül-e amire vállalkoztunk. Sikerül-e visszaadnunk a hozzánk csatlakozóknak az összefogás élményét, a közös fellépés örömét. Sikerül-e fölébreszteni a munkásmozgalom régi hagyományait egy kihagyott emberöltő után? Sikerül-e a kaparj kurta ideológián felülemelkedni? Sikerül-e az önzés, gyűlölködés, irígység, kapzsiság helyébe a szolidaritás eszményét állítani? Sikerül-e a széttagoltság, bezárkózás helyébe a közösség élményét visszaadni?

Ez a mai majális itt a Népliget fűvén ennek első próbája.

Romhányi László a Jurta Színház igazgatója gulyás levestel vendégelt meg, az ő szobájában alakult ki egy rögtönzött beszélgetés a Magyar Filmhíradó munkatársaival, írókkal, művészekkel. A részt vevők egyetértettek abban, hogy mindezekben a nehéz feladatokban a Szabad Európa Rádiónak is fontos szerepe marad, részese kell, hogy legyen, mert hiszen része a magyar sajtónak és kultúrának. +++
zsó /se

Május elsejei körkép

BBC

London, 1989. május 1.

Leírva: 1989. május 2.

Késő esti panoráma

A május elsejei ünnepségek sok helyütt zavargásokkal, a karhatalmi erők és a tüntetők összetűzéseivel párosultak.

Prágából Misha Glenny arról küldött jelentést, hogy a gondosan megtervezett május elsejei felvonulást a kommunista párt keményvonalas politikája ellen tüntető csoportok zavarták meg. Több tucat embert - közöttük magát Misha Glennyt is - őrizetbe vették. Fogvatartása után küldte a következő jelentést:

Már kora reggel óta nagy számban cirkáltak a rendőrök a Vencel téren, ahol a hivatalos ünnepséget megtartották. A rendfenntartó közegek jelenléte megerősítette a híreszteléseket, hogy független csoportok kormányellenes tüntetéseket terveznek.

A hivatalos esemény megkezdése után körülbelül egy órával Milos Jakes kommunista pártvezető beszéde után a tömegben kis csoportok elkezdtek ütemesen kiabálni, hogy "szabadság, szabadság" és transzparenszeket bontottak ki, amelyek a politikai foglyok szabadon bocsátását követelték.

A rendőrség gyorsan megkezdte a tüntetők őrizetbe vételét és engem is elvonszoltak hamarosan egy kis mellékutcába. Itt az államvédelmisek ökölrel az arcomba vágtek, és a földre dobták magnetofonomat. Öt óra hosszat tartó fogva tartásom alatt láttam, hogy más őrizetbevettéket is bántalmaztak.

Tomás Cvarok vezető ellenzékinak agyrázkódása lett, miután arcba- és a hátán ütlegelték. Közben fogva tartottak, folytatódott a tiltakozás. Egy férfit letartóztattak, amiért Mihail Gorbacsov hivatalos plakátját vitte. A tömeg pedig azzal gúnyolta a rendőröket, hogy: Gorbacsov figyel titeket!

A csehszlovák keményvonalas kommunista vezetés remélte, hogy a mai, régimódi ünnepség majd bebizonyítja: megoldották az uralmuk elleni népi tiltakozás problémáit.

1989.05.02.

- 37 -

Rádiófigyelő
Szolgálati használatra

Az elmúlt hónapokban a pártra nyomás nehezedett Moszkvából, hogy vegye komolyabban a glasznoszty és a peresztrojka tettei szóbeli ígéretét. De a mai események arra mutatnak, hogy míg a szomszédos Lengyelország és Magyarország komolyan veszi a reformot, Prága elszántan ellenáll mind a Moszkvából fújdogáló liberális szeleknek, mind a növekvő ellenzéki mozgalom követeléseinek.

- Május elseje Prágában. És milyen volt a május elseje Isztambulban?

Chein Howard Ankarából küldött jelentése szerint sok mindenben hasonlított a prágaihoz. A török hatóságok vizsgálatot rendeltek el a tüntetők és a karhatalmi erők közötti összetűzésről, amelynek több mint 30 sebesültje volt:

- Az összetűzésekre Isztambul belvárosában került sor, amikor több százan próbáltak május elsejei felvonulást tartani. A tüntetők köveket dobáltak, a rendőrök pedig gumibotokkal rontottak rájuk, majd tüzet nyitottak. Szemtanúk szerint néhány rendőr egyenesen a tiltakozókra irányította fegyverét. Orvosok elmondták, hogy egy 18 éves fiatalember fejlövést kapott, és nincs remény arra, hogy életét megmentsék. Több mint 30-an sebesültek meg, néhányuknak nyílt sebük van, mások kisebb sérüléseket szenvedtek.

Isztambul kormányzója védelmére kelt a rendőrségnek és kijelentette, hogy a rendőröknek joguk van lőfegyvereket használni, de - mint mondotta - nem kaptak arra utasítást, hogy tüzet nyissanak a tömegre. A kormányzó hozzátette, hogy az ügyet ki fogják vizsgálni.

Az ellenzék vezetője bírálta a biztonsági erők akcióját. A városban mintegy 18 ezer rendőr volt szolgálatban, és a katonai egységeket harckészültségbe helyezték. A város felett helikopterek keringtek. Hivatalos források arról számolnak be, hogy több száz embert őrizetbe vettek.

Az előzetes engedély nélkül tartott nyilvános tüntetések illegálisak Törökországban. Számos szakszervezet azonban bejelentette, hogy dacolnak a munkások hagyományos ünnepének megemlékezését tiltó rendelettel, melyet az 1980-as államcsíny után a katonai kormány léptett életbe. A mai incidensek egybeesnek a béremelést követelő közalkalmazottak tízezreinek sztrájkjával. A kormánnyal folytatott tárgyalásaik azonban holtpontra jutottak.

- Ankarai tudósítónk jelentését továbbítottuk. És továbbra is a témánál maradva: mi történt május elsején Berlinben? Jolly Petterson jelenti:

- Kelet-Berlinben több tízezer ember vett részt a hivatalos munkásfelvonuláson és a díszemelvényen ott volt Erich Honecker keletnémet vezetővel az élén a kommunista párt politikai bizottsága. A hivatalos jelszavak egyáltalán nem említették a Szovjetuniót, és a kommunista párt lapjában, a Neues Deutschlandban ebből az alkalomból közzétett irányelvek nem tettek említést a szovjet tömb más országaiban folyó változásokról. Tükrözte a keletnémet vezetés elutasító magatartását a szovjet mintájú reformokkal szemben Harry Tisch a keletnémet szakszervezeti mozgalom vezetője, aki egyben a politikai bizottság kiemelkedő tagja is.

Az ünnepségeket megnyitó beszédében azt mondotta, hogy a keletnémet kommunista párt jelenlegi politikája helyes utat mutat, mint az iránytű a viharban, és a szocializmus ellenzőinek sem a provokációi, sem a sértegetései nem veszik elejét annak, hogy lépésről-lépésre megerősítsék államukat, mint Európa békéjének az alappillére - mondotta Tisch megnyitó beszédében.

A keletnémet rendőrség azonban letartóztatott öt személyt, akik rövid tüntetést rendeztek a Brandenburgi Kapu előtt, tiltakozva az ellen, hogy a hatóságok nem engedik, hogy Nyugatra kivándoroljanak. A rendőrség furgonba terelték őket azután, miután gyertyát gyújtottak és rövid megelékezést tartottak a kapunál, amely a Kelet- és Nyugat-Berlint elválasztó sávban, de a keleti oldalon van.

Nyugat-Berlinben erőszakos összetűzések voltak a rendőrség, és anarchista tüntetők között, miután úgymond forradalmi május elsejei felvonulást rendezett több mint ezer tiltakozó. A felvonulás után a tüntetők egyes csoportjai megrohantak egy áruházat egy nyugat-berlini kerületben, ablakokat törtek be, és megpróbálták felgyújtani az épületet. A közelben betörték két szupermarketbe is és fosztogatták az árut.

Már vasárnap voltak összetűzések a rendőrség és jogtalan lakásfoglalók között Nyugat-Berlinben. A rendőrség szerint a tüntetésben részt vettek a nyugatnémet Vörös Hadsereg Frakció börtönből lévő tagjainak támogatói, és jogtalan lakásfoglalók.

- Május 1: Kelet- és Nyugat-Berlinben. A május elsejei körkép végén halljuk, hogyan ünnepeltek Moszkvában? Jeremy Harris küldte a következő jelentést a szovjet fővárosból:

- A Kreml megfigyelői, akik ugyancsak jártasak annak művészetében, hogy hogyan lehet messzemenő következtetéseket levonni a szovjet vezetők hatalmi helyzetéről abból, ahogyan felsorakoznak a Lenin Mauzóleum lépcsőjén, most nem sok új információt gyűjthettek. A várakozásnak megfelelően Mihail Gorbacsov Rizskov miniszterelnök kíséretében jóval többi politikai bizottságbeli kollégája előtt jelent meg. Maga a két órán át díszfelvonulás a Gorbacsov-korszakban kialakult május elsejei ünnepségek sablonjának megfelelően zajlott le. Kísérletet tettek arra, hogy kevésbé katonás, spontánabb légkört teremtsenek. Ezúttal nem szerepeltek katonai zenekarok, a díszfelvonulás fiatal szovjet atléták táncával ért véget, melyet a Vörös tér macsakakövein mutattak be, és rock and rollt harsogtak a hangsbemondók.

Ez a látvány és hangzón kétes értékűnek tűnhetetett a Mauzoleum lépcsőjén álló néhány konzervatívabb személyiség számára. A hangsbemondókon zúgott, és a felvonulók transzparenszein szereplő hivatalos jelmondatok a Kreml napirendjének két legvitatottabb tárgykörét visszhangozták: a politikai reformot és a nemzetiségek közötti kapcsolatokat.

Transzparenszen élítették az új népképviselők kongresszusának megalakítását, mely a hónap második felében tartja majd első ülését. Az új szerv megválasztására tartott választásokon a párt számos magas beosztású jelöltje szenvedett vereséget. Kudarcuk sokkhatást váltott ki a párttagokból.

A Vörös téren a nacionalizmus és a sovinizmus határozott elutasítását követelő hangok is hallatszottak. Az elmúlt évben fokozódtak a nemzetiségek közötti ellentétek. Legutóbb Grúziában csaptak magasra a szenvedélyek, ahol három hete mintegy 20-an vesztették életüket, amikor a szovjet katonák szétverték egy nemzeti érzelmű tüntetést. Grúzia fővárosában Tbiliszipben - ahol még mindig feszült a légkör - a hatóságok nem engedélyezték a május elsejei díszfelvonulást. +++

hg/kt